

## ЗАГРОЗИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ – СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*У статті проаналізовано головні загрози, перед якими опинилася українська промисловість. Досліджено основні проблеми сьогодення, які значно впливають на діяльність вітчизняних промислових підприємств-суб'єктів ЗЕД. Виділено основні тенденції у розвитку промисловості і зазначено вагому частку продукції, що виробляється на експорт у загальному її обсязі. Наведено інформацію щодо індексу інвестиційної привабливості України. Підкреслено відсутність інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств та застарілість технологій у промисловості.*

*Ключові слова:* вітчизняна промисловість, інвестиції, інноваційна діяльність, промислове підприємство.

L. A. KRYMCHAK, E. M. RUDNICHENKO

Khmelnitsky National University

### THREATS, TENDENCIES AND CHALLENGES OF ACTIVITY OF DOMESTIC INDUSTRIAL ENTERPRISES THE SUBJECTS OF FOREIGN-ECONOMIC ACTIVITY

*Abstract – The article is devoted to the study of main problems of domestic industrial enterprises the subjects of foreign-economic activity. All threats, which have been facing Ukrainian industry, are considered in the article. The current problems, which have been affecting the activity of domestic industrial enterprises the subjects of foreign-economic activity, are investigated. The main tendencies of industrial development are described in the article. The total output produced for export is identified. The index of investment attractiveness of Ukraine is determined in this article. The lacks of innovation activity of Ukrainian industrial enterprises as well as outdated technologies of Ukrainian industry are described in the article.*

*Key words:* domestic industry, investments, innovation activity, industrial enterprise.

Л. А. КРЫМЧАК, Е. М. РУДНИЧЕНКО

Хмельницький національний університет

### УГРОЗЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ВЫЗОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ-СУБЪЕКТОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

*В статье проанализированы главные угрозы, перед которыми оказалась украинская промышленность. Исследованы основные проблемы современности, которые значительно влияют на деятельность отечественных промышленных предприятий-субъектов ВЭД. Выделены основные тенденции в развитии промышленности и указано весомую долю производимой продукции на экспорт в общем ее объеме. Приведена информация по индексу инвестиционной привлекательности Украины. Подчеркнуто отсутствие инновационной активности отечественных промышленных предприятий и устарелость технологий в промышленности.*

*Ключевые слова:* отечественная промышленность, инвестиции, инновационная деятельность, промышленное предприятие.

**Постановка проблеми.** На сучасному етапі інтеграції України до світової економічної системи перед вітчизняними підприємствами з'являються нові виклики та завдання, які іноді виявляються не під силу українському бізнесу. Поглиблення світової економічної кризи, відсутність дієвої державної торговельної політики, спрямованої на підтримку вітчизняного виробника, а на сьогоднішній день ще й розгортання російсько-українського конфлікту, не могло не позначитися на економіці нашої держави, зокрема й на діяльності вітчизняних підприємств.

Аналіз економічної діяльності та тенденцій розвитку промислових підприємств України, зокрема підприємств-суб'єктів ЗЕД, свідчить про існування значних проблем економічного, технологічного, соціального, а також політичного характеру.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання, що стосуються розвитку вітчизняної промисловості є досить актуальними на сьогодні, тому їх вивченню приділяють значну увагу вітчизняні фахівці, такі як, О. Амоша, М. Войнаренко, Т. Власюк, В. Вишневський, О. Орлов, Л. Збарзська, Л. Кузнецова та ін.

**Формулювання завдання статті.** Метою роботи є дослідження основних проблем діяльності вітчизняних промислових підприємств-суб'єктів ЗЕД.

**Виклад основного матеріалу.** Ситуація, в якій знаходиться сьогодні економіка України, свідчить про неспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання відповідати всім викликам сучасності. Інтеграція у світове господарство вимагає від нашої держави вирішення невідкладних проблем, які стосуються діяльності промислових підприємств-суб'єктів ЗЕД, серед яких варто виділити найбільш актуальні, а саме: низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції, висока енерго- та матеріаломісткість галузей народного господарства, недостатній рівень інвестування в промисловість України, відсутність механізму ефективного впровадження новітніх технологій в промисловість та ін.

Модель розвитку промисловості України нині має експортне спрямування, в якому переважає сировинна складова – майже 65 % обсягу реалізованої продукції становить сировина. Це, в свою чергу, пояснює високу залежність вітчизняного експорту від динаміки міжнародних товарних ринків [1, с. 93–94]. Велику частку в структурі експорту займає продукція металургійної, хімічної промисловості, а також машинобудування. Підприємства даних галузей промисловості розташовані, головним чином, на Сході України. Проте російсько-український конфлікт, який має місце на даній території, призвів до сповільнення і навіть призупинення виробничої діяльності низки підприємств. Наразі в зоні АТО не працюють від 50 до 80 % [2, с. 66] промислових підприємств.

Вагоме скорочення промислового виробництва відбулося за рахунок підприємств гірничо-металургійного комплексу. Вразливим місцем у діяльності цього кластеру виявилися коксові виробництва, розташовані в районах безпосередніх бойових дій. Через значні пошкодження інфраструктури доступ цих підприємств до електро- та газопостачання обмежився, що примусило їх згорнути виробництво. Дефіцит коксу став одним з основних чинників зупинки металургійних комбінатів, у т.ч. й розташованих поза межами окупованих територій. Станом на початок листопада 2014 року не працювало жодне з розташованих у зоні проведення АТО підприємств хімічної промисловості.

Втрати підприємств машинобудування, крім руйнувань виробничих потужностей, також пов'язані з тим, що важливими замовниками машинобудівників Донецької та Луганської областей є підприємства гірничо-металургійного комплексу, стан яких не дозволяє їм робити закупівлі. Крім того, значна частка машинобудівних підприємств регіону була орієнтована на експорт до РФ [2, с. 67].

Проблемою для вітчизняних підприємств-суб'єктів ЗЕД є також те, що конфлікт із сусідньою державою призвів до значного скорочення експорту товарів до колишнього головного торговельного партнера – Російської Федерації, а також до країн Митного Союзу. Тому перед багатьма підприємствами постала сьогодні ще й інша проблема – пошук нових країн-партнерів.

Вітчизняна промисловість характеризується високою матеріаломісткістю та енергоємністю виробництва. Це спричинено, в першу чергу, використанням в промисловості застарілих технологій, які споживають значно більше енергії, ніж аналогічні виробництва європейських країн [2, с. 70]. Дуже високою залишається енергетична складова у собівартості низки видів промислової продукції. Водночас забезпеченість власними енергоресурсами становить менше, ніж 50 %, отже, проблема енергоефективності є ключовою проблемою більшості українських підприємств [1, с. 95].

Низький технологічний рівень вітчизняної економіки, повільні темпи модернізації виробництва, нездатність промислових підприємств оперативної реагувати на зміни кон'юнктури зовнішніх ринків – всі дані фактори зумовлюють низьку конкурентоспроможність української продукції на зовнішніх ринках. А це в свою чергу негативно впливає на попит на вітчизняну промислову продукцію. Саме тому питання конкурентоспроможності вітчизняної продукції хвилює сьогодні значну частину підприємств-суб'єктів ЗЕД.

Ще одним викликом для українського бізнесу стало залучення інвестицій, які є найважливішим засобом забезпечення зростання економіки, підвищення якісних показників діяльності будь-якого підприємства, забезпечення структурних зрушень в народному господарстві.

Поглиблення світової фінансової кризи, нестабільна політична та економічна ситуація, воєнні дії на Сході України – дані фактори не дозволяють накопичувати необхідного інвестиційного ресурсу для розвитку та модернізації вітчизняної економіки [3, с. 21].

Структура капітальних інвестицій залишається нераціональною: у промисловості понад 2/3 таких інвестицій спрямовано в сировинні та напівфабрикатні виробництва, що формує умови для відтворення галузевих диспропорцій у промисловому секторі [2, с. 74].

Власні кошти підприємств залишаються основним джерелом фінансування капітальних інвестицій, що ставить у залежність розвиток підприємств та їх інвестиційну активність від їх прибутковості. В той час, як можливості використання коштів Державного бюджету для фінансування промисловості обмежені через його значний дефіцит, а також відсутність єдиної стратегії розвитку промисловості.

Обсяги прямих іноземних інвестицій у промисловість України є незначними – за рахунок коштів іноземних інвесторів фінансується лише 1,6 % капітальних інвестицій. Причому, іноземні інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності [3, с.23].

За результатами дослідження індексу інвестиційної привабливості першого кварталу 2015 року, яку провела Європейська Бізнес Асоціація, Україна отримала 2,51 бали при максимально можливій оцінці 5 балів. Крім того, 85 % бізнесменів незадоволені станом інвестиційного клімату в Україні. 46 % керівників компаній-членів Асоціації вважають, що бізнес-клімат став навіть гіршим, ніж у грудні 2014. А 47 % опитаних не прогнозують поліпшення у другому кварталі 2015 [4].

У сучасних умовах глобалізаційних процесів та становлення України членом європейської родини важливого значення набуває інноваційна діяльність вітчизняних промислових підприємств-суб'єктів ЗЕД, як потенційна можливість отримати конкурентні переваги на зовнішніх ринках. Проте, до сьогодні українська держава не сформувала чіткого ставлення до інноваційної діяльності [3, с. 25]. Запровадження інновацій залишається одним із викликів для українських підприємств як у високотехнологічному, так і у низькотехнологічному секторах. Тому основною проблемою, яка стоїть перед національною економікою є: не-

сформований з боку промисловості попит на інновації та слабкі ринкові стимули для розвитку науко-місткого виробництва.

Вітчизняна промисловість характеризується слабкою участю у фінансуванні та здійсненні наукових досліджень та розробок. Більшість українських підприємств мають низький рівень інноваційності. До того ж, державна інноваційна політика України не створює умов для діяльності підприємств, як головних Інноваторів у національній інноваційній системі. Малі, середні та великі підприємства не мають мотивації для перетворення результатів досліджень та розробок у нові товари і послуги, та для проведення власних досліджень і розробок. До того ж існує низький рівень інноваційної співпраці між підприємствами та науково-дослідними установами. Ще однією слабкістю ситуації в Україні є суперечливість законодавства стосовно інновацій, особливо у випадках, коли державна фінансова підтримка блокується законом про державний бюджет [5, с. 18].

**Висновки.** Це далеко не повний перелік проблем промислових підприємств-суб'єктів ЗЕД. Основною тенденцією на сьогодні є неможливість швидкої переорієнтації на зовнішні ринки, оскільки традиційно продукцію відповідної якості реалізовували на ринках країн колишнього СРСР, а на сьогодні ринок висуває абсолютно інші вимоги щодо дотримання стандартів якості. Тому в сучасних умовах необхідно реалізувати комплекс заходів, які б на системному рівні змінили і внутрішню і зовнішню орієнтованість вітчизняних промислових підприємств. Також важливим є подальше вивчення проблем діяльності промислових підприємств-суб'єктів ЗЕД та розробка нових шляхів їх подолання, які відповідатимуть сучасним вимогам світового господарства.

### Література

1. Дослідження проблем розвитку промислового виробництва України в умовах кризи / І. А. Брижань // *Наук. вісн. Полтав. університету економіки і торгівлі.* – 2013. – № 2 (58). – С. 93–98.
2. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки”. – К. : НІСД, 2014. – 148 с.
3. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь / О. І. Амоша, В. П. Вишневецький, Л. О. Збаразська та ін. ; за заг. ред. В. П. Вишневецького ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с.
4. Європейська Бізнес-Асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk>.
5. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Консорціум з виконання проекту у складі Louis Berger спільно з LOGOTECH S.A., INTRASOFT International SA, Advansis Oy та ANCE / Джордж Строгілопулос, Гудрун Румпф. – 2011. – 66 с.

### References

1. Doslidzhennya problem rozvytku promyslovogo vyrobnyctva Ukrayiny v umovah kryzy / I. A. Bryzhan` // *Naukovyj visnyk Poltav`s kogo universytetu ekonomiky i torgivli.* – 2013. – # 2 (58). – P. 93–98.
2. Analitychna dopovid` Nacional`nogo instytutu strategichnyh doslidzhen` do pozachergovogo Poslannya Prezydenta Ukrayiny do Verxovnoyi Rady Ukrayiny “Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshhe Ukrayiny u sferi nacional`noyi bezpeky”. – K. : NISD, 2014. – 148 p.
3. Promyslovist` i promyslova polityka Ukrayiny 2013: aktual`ni trendy, vyklyky, mozhlyvosti: nauk.-analit. dopovid` / O. I. Amosha, V. P. Vyshnevs`kyu, L. O. Zbarazs`ka ta in. ; za zag. red. V. P. Vyshnevs`kogo ; NAN Ukrayiny, In-t ekonomiky prom-sti. – Donecz`k, 2014. – 200 p.
4. Yevropejs`ka Biznes Asociaciya [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.eba.com.ua/uk>.
5. Innovaciyi v Ukrayini: propozyciyi do politychnyh zahodiv. Konsorcium z vykonannya proektu u skladi Louis Berger spil`no z LOGOTECh S.A., INTRASOFT International SA, Advansis Oy ta ANCE. /Dzhordzh Stro-gilopulos, Gudrun RumpfIO – 2011. – 66 p.

Надіслана/Written: 28.07.2015 р.  
Надійшла/Received: 30.07.2015 р.  
Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов